

Leven in angst

Colombia's vicieuze cirkel van geweld

Al meer dan veertig jaar beheersen angst en conflicten het leven in Colombia. Honderdduizenden Colombianen in afgelegen gebieden en in sloppenwijken zitten gevangen in een vicieuze cirkel van geweld en een leven zonder een thuis te hebben. Het gevolg: duizenden mensen hebben geen toegang tot medische zorg, gaan gebukt onder blijvende trauma's en leven een bestaan van angst en onzekerheid. Met het rapport *Living in Fear: Colombia's cycle of violence* vraagt Artsen zonder Grenzen aandacht voor de directe gevolgen van de conflicten op de Colombiaanse burgerbevolking, gevolgen die meer aandacht en meer prioriteit verdienen van de Colombiaanse overheid en beleidsmakers.

'Het geweld begon en we hadden geen keus: we moesten alles achterlaten en naar de stad gaan. We wisten toen nog niet dat onze vlucht een reis zonder einde zou worden, zonder eindbestemming. We trekken steeds verder zonder ooit verder te komen, onze reis bleek een doortocht: van de wereld van het geweld thuis - naar de ellende van de sloppenwijken - terug naar de slapeloze nachten in wat vroeger ons thuis was. Je blijft altijd 'ontheemd; het is een stigma, een manier van leven.'

- boer, vader van vier kinderen, die na zijn vlucht uit zijn dorp teruggekeerd is.

Geweld en angst

Het aantal mensen in Colombia dat op de vlucht is geslagen is groter dan ooit: meer dan drie miljoen Colombianen verlieten huis en haard. Afslachtingen, executies en intimidatie leiden tot een allesoverheersende angst bij de bevolking in de conflictgebieden. Geweld is de belangrijkste doodsoorzaak: 221 op de 100.000 mannen sterven als gevolg van moord en doodslag; 17 op de 100.000 vrouwen sterven als gevolg van geweld. De verhalen die onze medewerkers horen laten een wereld zien van onophoudelijk geweld, van leven zonder een thuis te hebben, van voortdurend vluchten: van dorp naar gevaarlijke sloppenwijken, terug naar dezelfde omstandigheden die ze wilden ontvluchten.

'Alle families kennen leed. Ik vroeg mijn, 11-jaar oude, leerlingen hoeveel van hen een familielid hadden verloren toen de paramilitairen hier waren. 20 van de 28 kinderen zeiden dat minstens één lid van hun familie door gewapende groepen waren gedood.'

- docent in een plattelandsgemeenschap

I: Leven op het platteland: constante bedreigingen

Van bewoners van de conflictgebieden op het platteland wordt vaak gedacht dat zij de gewapende groepen ondersteunen. Dit leidt tot stigmatisering waardoor zij constant moeten vrezen voor hun leven en vaak niet veilig kunnen reizen, zelfs ingeval van medische spoed. Door het conflict zijn er amper gezondheidsvoorzieningen in deze geïsoleerde gebieden. Vaccinatieprogramma's bereiken de mensen in deze gebieden nauwelijks. Slechts 1% van hen is bijvoorbeeld ingeënt tegen een ziekte als polio. Het gevaar van infecties of uitbraken is hierdoor een ernstig gezondheidsrisico voor de bevolking in sommige van deze gebieden.

'Voordat Artsen zonder Grenzen hier kwam, moesten we naar de kliniek in Carepa verder weg, maar we gingen alleen als we genoeg geld hadden. Als we geen geld hadden gingen we niet..we bleven dan met onze pijn thuis.'

- vrouw (20)

MEDECINS SANS FRONTIERES **ARTSEN ZONDER GRENZEN**

II: Vluchten: de misère van de sloppenwijken

De meeste mensen vluchten van de conflictgebieden op het platteland naar de sloppenwijken van de grote stad. Zij hebben daar te maken met barre omstandigheden, weinig mogelijkheden en extreem gewelddadige criminaliteit. Ook in de stad worden zij gestigmatiseerd, ze worden gewantrouwd en afgewezen. Uit angst voor dit stigma melden ze zich daarom vaak niet voor hulpprojecten aan. Er is te weinig medische zorg beschikbaar in deze sloppenwijken. De vaccinatiegraad onder de ontheemden in de sloppenwijken is onevenredig laag in vergelijking met het landelijk gemiddelde. De huiiveringwekkende levensomstandigheden vormen een nog groter risico voor het uitbreken van infectieziekten.

'Ze kijken naar ons alsof we het schuim der aarde zijn. Ontheemd zijn is een brandmerk: een stempel waar je nooit meer af komt... Ze kijken naar ons alsof we slechte mensen zijn. Alsof ze zeggen: "Wie weet bij welke [gewapende] groepen ze horen." En het omgekeerde is juist het geval: we moeten blijven vluchten om niet met die groepen geassocieerd te worden.'
- moeder in sloppenwijk

III: Terug naar huis is terug naar niets

Het wordt vaak als een positieve ontwikkeling gezien dat gevluchte Colombianen naar huis terugkeren: een ontsnapping aan het leven als ontheemde, een terugkeer naar een 'normaal' bestaan. Terugkeren is echter voor de meesten een traumatische ervaring, vol nieuwe bedreigingen en onophoudelijke onzekerheid. Een ervaring die een onmiskenbare psychologische invloed heeft. Uiteindelijk houdt teruggaan naar huis in dat zij opnieuw thuisloos zijn.

'We zijn hier nu een jaar en het gaat nog altijd niet goed met ons. Als de honden 's nachts blaffen, staat mijn man op en gaat hij buiten op de patio zitten om te zien of er iemand aankomt. We slapen meer nachten niet dan wel. Hoe kun je de dingen die je hebt gezien, alle mensen die zijn gedood, vergeten? Ik kan alleen de slaap vatten als ik naar een andere plek ga. Hier leven is een nachtmerrie. De mensen zeggen dat zij [de gewapende groepen] terug zullen komen.'
- vrouw, na haar terugkeer

De impact van onzekerheid en psychosociale hulp

Hun lichamelijke gezondheid is een ernstig probleem op zichzelf, de psychologische impact van het conflict is echter nog veel zwaarder. Het beïnvloedt hun aanpassingsvermogen, hun vermogen te leren omgaan met de ingrijpende veranderingen in hun leven: vluchten van huis en haard, het leiden van een thuisloos bestaan en vervolgens terugkeren naar huis. Hoewel psychosociale zorg juist zo hard nodig is in dit soort situaties, staat het verbijsterend laag op de prioriteitenlijst. In sommige provincies zijn nauwelijks psychologen beschikbaar om deze zorg te verlenen.

Hulp en verplichtingen

De programma's die door de overheid en onafhankelijke instanties georganiseerd worden om terugkeer te stimuleren, moeten kritisch onder de loep worden genomen om te zorgen dat zij een oplossing bieden die recht doet aan de complexiteit van het probleem. Naast hun dagelijkse strijd om het allesoverheersende geweld te overleven, hebben de mensen te maken met beperkte hulp, die ook nog van korte duur is. De Colombiaanse overheid en vele instanties komen onvoldoende tegemoet aan de noden van de slachtoffers van het Colombiaans conflict.

Conclusie

Voor het merendeel van de Colombianen die lijden onder het conflict, is hun vlucht voor het geweld niet een eenmalige gebeurtenis, maar een reeks van beproevingen die enorme gevolgen heeft op gezondheid en welzijn. Zodra ze in deze vicieuze cirkel terechtkomen, belanden zij in een permanent bestaan vol angst en onzekerheid, zelfs als ze naar 'huis' terugkeren. Ze worden geconfronteerd met beperkte en kortdurende humanitaire hulp, vooral op het gebied van medische zorg. Het geweld, als gevolg van het aanhoudende conflict, dat een belangrijke bedreiging vormt voor de volksgezondheid, zou een van de grootste zorgen moeten zijn voor de overheid, maar is het niet: medische zorg heeft een te lage prioriteit.

Waarom dit rapport

Artsen zonder Grenzen werkt sinds meer dan twintig jaar in Colombia en biedt medische zorg aan mensen die door het conflict afgesloten zijn geraakt van de buitenwereld en aan mensen die hun toevlucht hebben gezocht in de sloppenwijken. Met het rapport *Living in Fear: Colombia's cycle of violence* wil Artsen zonder Grenzen de aandacht vestigen op de gevolgen van het conflict op de Colombiaanse burgerbevolking door deze mensen een stem te geven. Het rapport biedt daarom geen vergaande studie over de medische gevolgen, maar geeft eerder een overzicht van hoe het geweld een bedreiging vormt voor de gezondheid van deze mensen. Het benadrukt de directe gevolgen van het geweld op de mensen, gevolgen die meer aandacht en meer prioriteit verdienen van de Colombiaanse overheid en beleidsmakers.

Over het rapport

Dit rapport is gebaseerd op medische gegevens die verzameld werden tijdens het werk van Artsen zonder Grenzen in de mobiele hulpposten in meer dan veertig dorpen in de provincies Norte de Santander en Córdoba en op statistische gegevens van de Artsen zonder Grenzen gezondheidspost waar patiënten uit de sloppenwijken van Sincelejo (provincie Sucre) behandeld worden. De persoonlijke getuigenissen in het rapport zijn in de loop van de afgelopen twee jaren opgetekend. Om hun identiteit te beschermen zijn namen en andere persoonlijke details weggelaten.

Fotografie

Het rapport is geïllustreerd met beeldmateriaal van de Belgische internationaal prijswinnende reportagefotograaf Stephan Vanfleteren, de Nederlandse-Amerikaanse gerenommeerde fotografe Dana Lixenberg en de Colombiaanse fotojournalist Jesús Abad Colorado die diverse fotoreportages over het lot van de Colombiaanse bevolking heeft gemaakt. Hun werk is tot 8 mei te zien in Biblioteca Luis Ángel Arango in Bogotá. Daarna reist de tentoonstelling door Colombia en zal ook te zien zijn in Amsterdam, Madrid, Londen en de Verenigde Staten.